

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра менеджменту та адміністрування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку»
(за матеріалами ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»,**

м. Вінниця)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи ПУА-21д(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
денної форми навчання

Діани
Колесюк

Науковий керівник
к.е.н.

Ірина
Семенюк

Гарант освітньої програми
к.н.держ.упр., доцент

Ірина
Ніколіна

Вінниця 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ	5
РОЗДІЛ 2 ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ДО РОЗВИТКУ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»)	12
2.1. Організаційна характеристика діяльності ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»	12
2.2. Участь ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР» у розвитку транскордонного співробітництва Вінницького регіону	16
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СИНЕРГІЇ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ОБГРУНТУВАННЯ УЧАСТІ ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»	25
3.1. Стратегічні напрями зміцнення транскордонного співробітництва Вінницького регіону в контексті реалізації грантових проектів ОМС та ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»	25
3.2. Обґрунтування запропонованих напрямів розвитку транскордонного співробітництва регіону	30
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Транскордонне співробітництво між сусідніми державами має велику цінність та дає багато можливостей до важливої співпраці. Насамперед в економічній, соціальній, освітній та інших сферах суспільного життя в процесах інтеграції місцевого, регіонального та міжнародного економічного простору. Транскордонне співробітництво дає прикордонним територіям можливість росту та розвитку в різних сферах, таких як: обмін технологіями, підняття на новий рівень торговельних відносин, реалізація різноманітних міжнародних проєктів та інше. Крім того, в умовах подолання соціально-економічних викликів, зумовлених війною в Україні, актуальною проблемою є активізація транскордонного співробітництва на рівні регіонів.

Гіпотезою дослідження дослідження виступає теза, що транскордонне співробітництво сприяє регіональному розвитку та зміцненню спроможності територіальних громад.

Метою дослідження є узагальнення теоретико-методологічних особливостей транскордонного співробітництва на рівні органів місцевого самоврядування.

Завдання дослідження, які випливають з його мети це:

- визначити теоретичні засади реалізації транскордонного співробітництва як інструменту місцевого та регіонального розвитку;
- здійснити аналіз участі ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР» у розвитку транскордонного співробітництва Вінницького регіону;
- запропонувати можливі напрями формування синергії транскордонного співробітництва та регіонального розвитку за участі ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР».

Об'єктом дослідження є система відносин, які виникають у сфері транскордонного співробітництва на рівні органів місцевого самоврядування.

Предметом дослідження є процес взаємодії громадських інституцій з органами місцевого самоврядування в умовах реалізації програм та проєктів транскордонного співробітництва.

Методи дослідження. В роботі використано логічний метод пізнання, метод синтезу, порівняння, прогнозування, дедуктивної аргументації, застосований системний підхід при викладенні вивченого та напрацьованого матеріалу.

Інформаційну базу дослідження становлять Статут ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР», статистичні дані, матеріали науково-практичних конференцій, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів, що досліджують проблематику розвитку транскордонного співробітництва на рівні ОМС.

Наукова новизна полягає в удосконаленні теоретико-методологічних особливостей транскордонного співробітництва на рівні органів місцевого самоврядування за участі громадських організацій.

Практична цінність роботи полягає у можливості запровадження запропонованих напрямів розвитку транскордонного співробітництва регіону при підготовці нових грантових проєктів ГО «Єврорегіон «Дністер».

Апробація наукових досліджень. Проведені дослідження було апробовано та схвалено за результатами участі у XI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ 21 квітня 2022 р.), тема «Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку» та IX Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ КНТЕУ, 6 жовтня 2022 р.), тема «Нормативно-правова основа транскордонного співробітництва».

Робота містить 46 сторінок тексту, 2 таблиці та 9 рисунків, 2 додатки. У кваліфікаційні роботі використано 50 літературних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

В умовах посилення процесів глобалізації, транскордонне співробітництво виступає важливим інструментом місцевого та регіонального розвитку, а питання оцінки наслідків та перспектив транскордонної взаємодії залишається актуальним у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців. А саме, у своїй праці E. Brunet-Jailly визначає, що транскордонне співробітництво набуває різних форм залежно від регіональних чинників, починаючи від інтенсивних торговельних відносин та закінчуючи транскордонною інституціоналізацією. При чому, на думку автора, зростання обсягів торгівлі не обов'язково призводить до збільшення транскордонної активності урядів, а транскордонна інституціоналізація урядів не завжди призводить до посилення економічної інтеграції. [46]

Досить цікавим в історичному та політичному контексті є дослідження R. O'Connell, що розкриває особливості еволюції транскордонного співробітництва в Ірландії, включаючи співпрацю з урядом Великої Британії в умовах впровадження ініціатив у сфері безпеки та миру, а також відносини з ЄС. Окрім того, атором визначено вплив Brexit на розвиток транскордонного співробітництва. [48]

В свою чергу, у науковій праці S. Dołzbłasz досліджено характер транскордонного співробітництва, що реалізується на східному прикордонні Польщі, приділяючи особливу увагу формування транскордонної мережі. Автором було виявлено, що хоча реалізація спільних проєктів сприяла посиленню зв'язків на польсько-білорусько-українському прикордонні, у даному регіоні на транскордонне співробітництво впливає суворі формалізація зовнішнього кордону ЄС, а також правові норми, які діють в сусідніх країнах. [49]

Проблеми транскордонного співробітництва також досліджувались багатьма українськими науковцями. Зокрема, О. В. Бабанською визначено сутність та охарактеризовано механізм функціонування транскордонного співробітництва

країн-членів ЄС. [9] У науковій праці О.П. Білак проаналізовано нормативно-правове забезпечення здійснення транскордонного співробітництва. [10] К. В. Гороховська розкрила сутність транскордонного співробітництва як пріоритетного напрямку розвитку, а також розробила пропозиції щодо активізації цього процесу в Україні, включаючи виділення стратегічно важливих партнерів. [18]

Варто також відмітити внесок О.Г. Мельник та Р.Б. Приведи, у науковому доробку яких визначено та охарактеризовано основні форми транскордонного співробітництва, які існують в Україні. [29] В свою чергу, В.В. Химинець, А.А. Головка та О. І. Мірус обґрунтували використання транскордонного співробітництва для зміцнення спроможності до розвитку територіальних громад. [45]

Вперше термін «транскордонне співробітництво» було використано у Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво, що була підписана країнами-членами Ради Європи в Мадриді 21 травня 1980 (т.з. Мадридська Конвенція). У європейських правових актах під транскордонним співробітництвом визначають «спільні дії в контексті розвитку добросусідських відносин між територіальними общинами або органами влади, які здійснюють свої функції в межах місцевості або регіону і визначаються як такі внутрішнім законодавством відповідної держави. [21]

В Україні правові, економічні та організаційні засади транскордонного співробітництва визначено Законом України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 № 1861-IV, у якому даний термін трактується як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством. [2]

Також до законодавчого підґрунтя здійснення транскордонного співробітництва належать наступні нормативно-правові акти:

- 1) Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 № 156-VIII [1];
- 2) Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової угоди про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва» від 18 грудня 2019 р. № 1126 [5];
- 3) Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» від 14 квітня 2021 р. № 408 [3];
- 4) Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 5 серпня 2020 р. № 695 [4];
- 5) Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Типової форми угоди про транскордонне співробітництво» від 24.06.2019 р. № 140 [6];
- 6) Наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Порядку повідомлення та забезпечення функціонування Реєстру угод про транскордонне співробітництво» від 18.11.2019 р. № 270 [7] та ін.

Статтею 1 Закону України «Про транскордонне співробітництво» виокремлено основних суб'єктів транскордонного співробітництва:

- територіальні громади;
- представницькі органи місцевого самоврядування;
- об'єднання органів місцевого самоврядування;
- місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють із територіальними громадами;
- органи влади сусідніх держав. [2]

Існує шість основних сфер, які розкривають зміст транскордонного співробітництва (рис. 1.1).

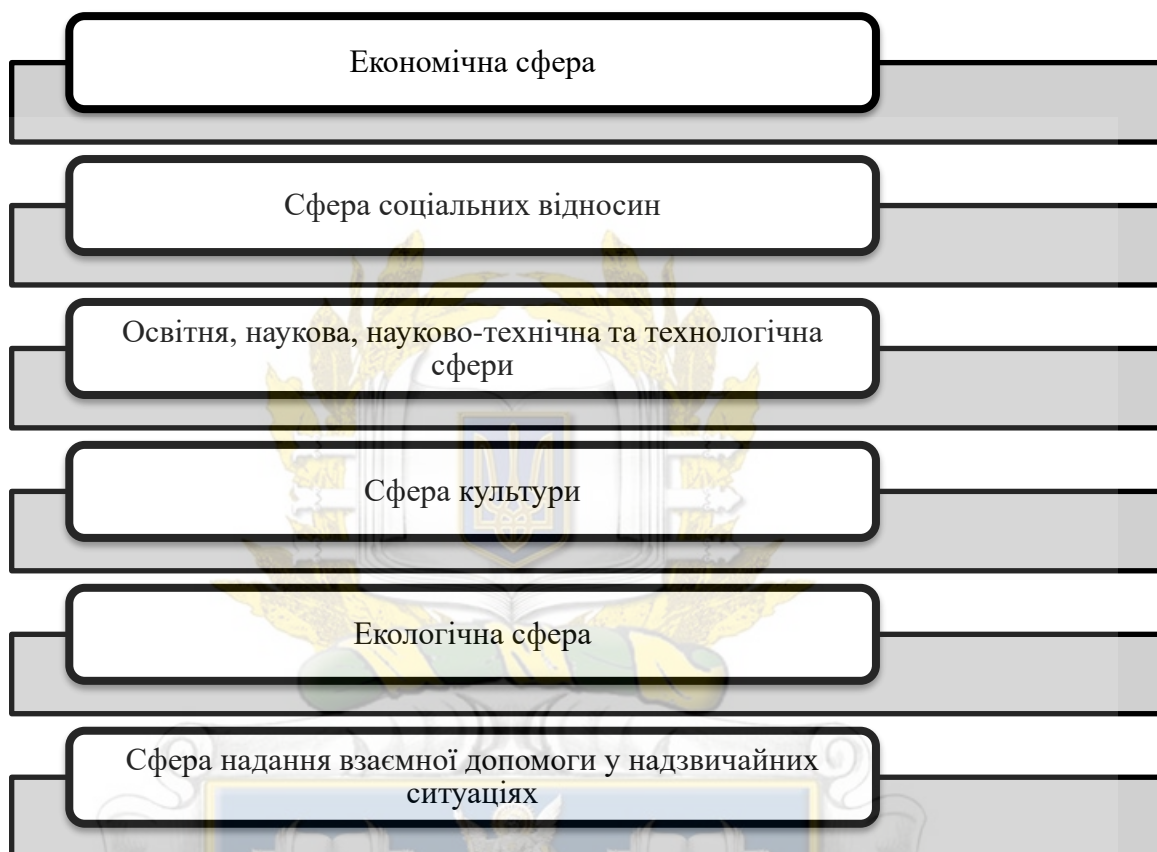

Рисунок 1.1 – Основні сфери реалізації транскордонного співробітництва [41, с. 10-14]

Тобто, основою транскордонного співробітництва є договірні відносини між сусідніми державами для вирішення спільних або ідентичних проблем, в прикордонних територіях, обміном досвіду у розвитку насамперед покращення умов життєдіяльності людства, заохочення до співпраці інших територіальних громад та органів місцевої влади та самоврядування для удосконалення ролі транскордонного співробітництва в усіх сферах.

Завдяки розвитку транскордонного співробітництва вирішуються такі завдання: утворюються системні зв'язки взаємодії між прикордонними регіонами, органами місцевого самоврядування та інших територіальних громад; створюються нові платформи для соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів; налагоджується зв'язок співпраці насамперед в господарському і просторово-економічному плані, між транскордонними регіонами України і центральноевропейськими державами.

Розширення співпраці транскордонного співробітництва за межі однієї країни дозволяє прискорити її соціально-економічний розвиток. Довгострокова і стабільна спільна діяльність наразі здійснюється в межах реальних можливостей, потреб та інтересів усіх учасників транскордонних відносин. Така діяльність охоплює секторів регіональної економіки, включаючи сільське господарство, будівництво, енергетику, житлове будівництво та промисловість. Щоб економічні відносини між сторонами стало більш різноманітним та інтенсивним, залучаються фізичні особи, суб'єкти підприємництва та ОГС. Учасники спільно виявляють проблеми, вивчають можливості економічних відносин в різних сферах транскордонного співробітництва та реалізують спільні проекти в конкретних сферах. Цей процес також поширюється на консультування з питань захисту прав інтелектуальної власності, патентів, авторських прав та реалізацію спільних інвестиційних проектів та інше.

Закону України «Про транскордонне співробітництво», транскордонне співробітництво може здійснюватися:

- шляхом створення транскордонних об'єднань та органів транскордонного співробітництва, зокрема об'єднань єврорегіонального співробітництва, європейських об'єднань територіального співробітництва;
- в межах створеного єврорегіону;
- шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах;
- шляхом розроблення та реалізації спільних ініціатив, заходів, проектів, програм та стратегій в окремих сферах, що передбачає координацію співробітництва та акумулювання на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;
- шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва. [2]

Як зазначають науковці, основними інституціями у системі транскордонного співробітництва на сьогодні залишаються єврорегіони, функції яких полягають у: створенні міцних транскордонних зв'язків; вирішенні соціально-економічних,

політичних та екологічних проблем прикордонних територій; покращенні рівня життя населення прикордонних територій; інформаційно-пропагандистській функції; налагодженні комунікативних каналів; участі у налагодженні кадрової та міграційної політики, а також в удосконаленні законодавства щодо транскордонного співробітництва; формуванні позитивного іміджу стабільного, відповідального партнера на міжнародній арені тощо. Більш того, участь України в утворенні та активній діяльності єврорегіонів є елементом європейської інтеграції української держави. [28]

Наразі, на кордонах України з країнами ЄС створені єврорегіони: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), «Карпатський єврорегіон» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія). Особливим єврорегіоном є регіон «Чорне море». [16] Також слід зауважити, що так як прикордонні міста Західної України знадяться географічно ближче до Євросоюзу, саме тому транскордонне співробітництво більше працює саме там.

В цілому, транскордонне співробітництво надає ряд переваг:

1. розвиток зовнішньоекономічних зв'язків на регіональному рівні, збільшення експортно-імпортних операцій підприємств країн-учасниць транскордонних відносин;
2. сприяння розробці ефективних фінансових механізмів шляхом реалізації спільних програм та проєктів, покликаних вирішити нагальні проблеми розвитку прикордонних територій;
3. сприяння економічній мобільності шляхом створення умов для легальної та контрольованої міграції;
4. заохочення економічної активності населення у прикордонних регіонах шляхом розвитку спільних підприємств;
5. покращення соціальних показників розвитку громад завдяки активізації транскордонного співробітництва, що проявляється в підвищенні рівня зайнятості населення, впровадженні спільних освітніх програм, зменшенні рівня бідності та безробіття тощо. [27]

Таким чином, метою та завданням транскордонного співробітництва є виведенням України на євроінтеграційний курс. Це надає нові можливості для створення та розбудови господарських, культурних та інших регіональних зв'язків та покращення та удосконалення інфраструктури на прикордонних територіях. Транскордонне співробітництво відкриває нові можливості для інтеграції та співпраці між громадами прикордонних регіонів та приносить значну вигоду у багатьох аспектах.

Регіональне співробітництво України з іншими країнами дає додаткові ресурси для покращення економіки країни та її загального розвитку. Ця співпраця також допомагає Україні вирішувати спільні проблеми на спільному кордоні з сусідніми країнами.

Транскордонне співробітництво сприяє створенню безпеки та довіри між країнами. Це заохочує суспільство активно брати участь у торгівлі, заохочує іноземні інвестиції та сприяє енергетиці та транспорту. Прикордонні території співпрацюють, щоб створити спільну стратегію захисту навколишнього середовища, розвинути транскордонну транспортну інфраструктуру та побудувати захист кордону, спільного ринку праці, покращенні спілкування між культурами та створенні туристичних напрямків. Також співпрацюють у сфері боротьби з організованою злочинністю та нелегальною міграцією.

РОЗДІЛ 2

ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ДО РОЗВИТКУ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ (НАПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»)

2.1 Організаційна характеристика діяльності ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»

2 лютого 2012 року в місті Києві під час двосторонньої зустрічі Прем'єр-міністра України та Прем'єр-міністра Республіки Молдова відбулось підписання статутних документів Єврорегіону «Дністер», а саме, установчого договору. Згідно з угодою до Єврорегіону «Дністер» від України ввійшла Вінницька область, від Республіки Молдова райони: Сорока, Дондушень, Окниця, Резіна, Флорешть і Шолданешть. [40]

Єврорегіон «Дністер» є органом транскордонного співробітництва та об'єднанням місцевих органів влади адміністративно-територіальних одиниць України і Республіки Молдова.

Громадська організація «Єврорегіон «Дністер» (далі – Організація) є неприбутковою громадською організацією, яка об'єднана на добровільних засадах для реалізації статутних завдань громадян України, громадян інших держав та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Єврорегіон «Дністер» являється позитивним інструментом реалізації політики транскордонного співробітництва. Організаційна структура – це своєрідний фундамент для нарощування темпів кооперації та економічної інтеграції, яка сприяє у розв'язанні екологічних проблем Дністра. [23]

Організація діє відповідно до Конституції України, Закону України «Про громадські об'єднання», законодавства України, законодавства країн, на території яких здійснюється її діяльність, а також Статуту. Основні принципи діяльності громадської організації відображені на рис. 2.1.

Рисунок 2.1 – Основні принципи діяльності ГО «Євро регіон «Дністер»

Діяльність Євро регіону має основну мету, що полягає у створенні та здійсненні програм комплексного гармонізованого розвитку територій, прилеглих до річки Дністер. З огляду на мету, Євро регіон «Дністер» можна назвати комплексним, оскільки співпраця між Україною та Молдовою відбувається у чотирьох основних напрямках: економічному, культурному, соціальному та екологічному (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Основні напрямки діяльності ГО «Євро регіон «Дністер»

Згідно Статуту ГО «Єврорегіону «Дністер» можна визначити на яких засадах здійснюється діяльність Організації (рис. 2.3):

Рисунок 2.3 – Основні засади діяльності ГО Єврорегіону «Дністер»

Для досягнення поставлених цілей ГО Єврорегіон «Дністер» виконує наступні завдання:

- розробляє та організовує програми для розвитку транскордонного та міжнародного співробітництва у економічних, торговельних, інвестиційних, туристичних, охоронних, соціальних, наукових, культурних та освітніх сферах;
- займається підготовкою та проведенням спільних заходів між міжрегіональними та міжнародними організаціями для обміну досвідом з питань ТКС;
- працює над реалізацією проектів співробітництва між членами та партнерами Організації та ініціює отримання інвестиційних коштів від місцевих, національних та міжнародних інституцій.

Якщо розглядати організаційну структуру ГО Єврорегіон «Дністер», то вона включає 6 основних посад, з них: директор, головний бухгалтер, проектний менеджер, координатор проекту, технічний, фінансовий менеджер. Громадська організація «Єврорегіон «Дністер» має лінійно – функціональну організаційну структуру управління (рис. 2.4).

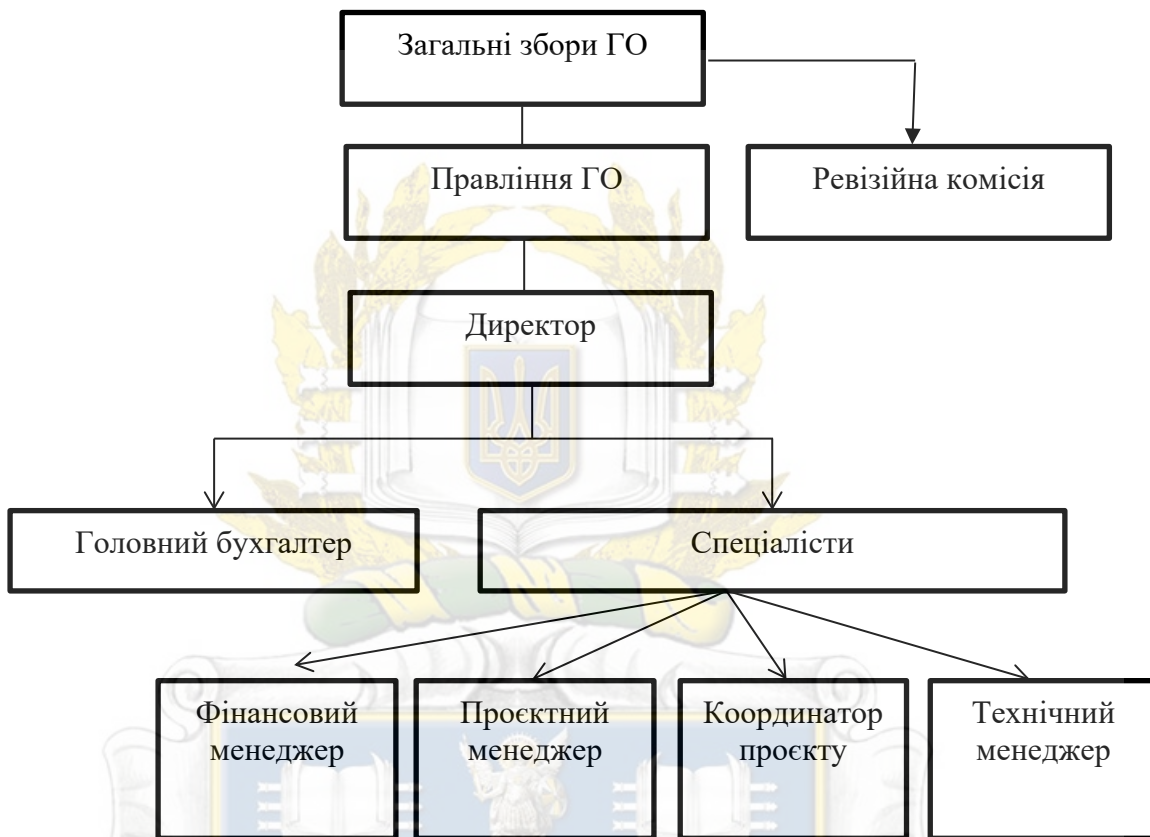

Рисунок 2.4 – Організаційна структура ГО «Євро регіон «Дністер»

Найвищими керівними органами ГО «Євро регіон «Дністер» є Загальні збори та Правління. Виконавча дирекція є постійним виконавчим органом, який здійснює організаційне, правове, інформаційне, аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Організації. Виконавча дирекція та Директор діють на підставі законодавства України, Статуту та положення про виконавчу дирекцію. Виконавчу дирекцію очолює директор, який призначається Правлінням за поданням Голови Організації.

Директор несе відповідальність за організацію роботи Організації та має право без доручення діяти від імені Організації, підписувати договори та видавати доручення, представляє її інтереси в усіх національних та міжнародних організаціях та установах, має право другого підпису на фінансових документах, в тому числі відкривати у банках розрахункові та інші рахунки, розпоряджатися коштами та майном в межах, які затверджуються Головою Організації.

З огляду на особливість організаційної форми функціонування ГО «Єврорегіон «Дністер», джерелами коштів та майна Організації є: членські внески; надходження від безпосередньої підприємницької діяльності; майно, придбане за рахунок власних коштів або інших джерел, не заборонених законодавством; надходження від діяльності юридичних осіб, створених або заснованих Організацією; кошти та майно, що надходять у разі припинення діяльності відокремлених підрозділів Організації відповідно до законодавства України.

Також у Статуті зазначено, що для забезпечення виконання статутних цілей ГО «Єврорегіон «Дністер» має право залучати гуманітарну допомогу у фінансовому та майновому вигляді, в тому числі міжнародну, міжнародну технічну допомогу, кошти міжнародних фінансових структур, у тому числі донорських структур Європейського Союзу, що значною мірою визначає основні напрямки діяльності громадської організації.

2.2. Участь ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР» у розвитку транскордонного співробітництва Вінницького регіону

Діяльність Єврорегіону «Дністер», є формою прикордонної співпраці між адміністративно-територіальними одиницями України та Республіки Молдова, з метою соціально-економічного розвитку регіонів, що проводиться відповідно до національних законодавства держав-сторін та норм міжнародного права та затвердженого Статуту, а також залучення до співпраці зацікавлені неурядові організації, бізнес-структури, засоби масової інформації.

Для Вінницької області та Республіки Молдова створення Єврорегіону «Дністер» є знаковим та важливим. Це дозволяє нашим країнам, які не є членами Європейського Союзу, повноправно брати участь у громадському житті євроспільноти.

Формат Єврорегіону забезпечує реалізацію спільних міжрегіональних інвестиційних проєктів, нарощування темпів кооперації та економічної інтеграції між регіонами країн Європи.

Єврорегіон «Дністер» дозволяє мешканцям прикордонних районів Молдови та України продуктивніше вирішувати екологічні та енергетичні проблеми, освоювати надра, розвивати національні українські та молдавські традиції у місцях проживання українців та молдаван.

Ще на ранніх етапах створення даної ГО підвищився рівень взаємодії прикордонних районів Вінницької області з державною митною службою України та подібною структурою Молдови. Підписано протокол про будівництво газопроводу-відводу «Сорока-Ямпіль». Єврорегіон «Дністер» домовились про співпрацю з Єврорегіоном «Сірет-Прут-Ністру» (Румунія – Молдова). Започаткували офіційні відносини з міжнародним центром перетворень ICDT та інститутом сталого розвитку ISD.

Підписано угоди про співробітництво Єврорегіону «Дністер» з місією Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM). Виграно грант Вишеградського фонду, який дозволив зміцнити довіру в прикордонних районах Молдови та України. На новий рівень вийшло спільне проведення культурно-масових та спортивних заходів, відпочинку та оздоровлення дітей в рамках Єврорегіону. Створення Єврорегіону «Дністер» – це серйозний практичний крок до покращення співпраці України та Молдови з Євросоюзом.

Координаційний центр (Регіональний центр транскордонного співробітництва Єврорегіону «Дністер») є постійно діючим робочим органом, наділеним правом юридичної особи. [23]

За останні роки ГО Єврорегіон «Дністер» укріплювала свої відносини з партнерами із сусідніх країн, а саме з Молдовою, Румунією, Польщею, Німеччиною завдяки зустрічам з метою реалізації спільних проєктів, обміну досвідом в спортивних, освітніх та дозвільницьких сферах, а також налагодження співпраці з різними громадськими організаціями разом.

Участь «Єврорегіону «Дністер» у розвитку транскордонного співробітництва Вінницького регіону є вагомою. Зокрема, за перших п'ять років діяльності було досягнуто наступних результатів:

- підписано угоди про співробітництво між Дондюшанським районом Республіки Молдова та Сташувським повітом Республіки Польща. Проведено спортивні змагання як приклад співробітництва громад;
- підписано протокол намірів між громадами міста Сорока (Республіка Молдова) та міста Баньоль-де-л'Орн (Французська Республіка);
- організовано спільні міжнародні економічні форуми та проведено семінар секретарів України, Румунії та Республіки Молдова в м. Вінниця;
- здійснено візит до Свентокшиського воєводства в рамках проекту ПРООН;
- разом у партнерстві з молдавською громадською організацією «Кутезеторул» було розпочато реалізацію проекту «Транскордонна мережа інноваційного сільського господарства», при фінансуванні Європейським Союзом;
- організовано міжнародний літературно-художній фестиваль «Русалка Дністрова»;
- організовано міжнародний фестиваль «Мамину сорочку пригорну до серця» де щороку беруть участь кразі вишивальниці Вінницької області та Республіки Молдова, представляючи свої вишиті роботи (сорочки, рушники, скатерки, серветки, картини), та майстри різних видів народного мистецтва;
- проведено фестиваль «День урожаю» в Молдавському містечку Русень за учасі представників Молдови, України та Румунії;
- організовано робочий візит делегації Єврорегіону «Дністер» до одного із найбільших виробництв по переробці фруктів та овочів у Польщі. З метою обміну досвідом у сфері сільського господарства між двома сторонами, залучення нових партнерів, а також подальшого просування української та молдавської продукції на європейський ринок.

Протягом останніх трьох років діяльності Єврорегіон «Дністер» став партнером Міжнародного економічного Форуму в м.Криниця-Здруй, під час якого

проводяться пленарні сесії, тематичні дискусії та ряд культурних заходів. Форум об'єднує тисячі гостей з усього світу.

Під час візиту до Молдови делегації української Громадської організації «Єврорегіон «Дністер» була підписана угода про співпрацю з Українською громадою Молдови, а також обговорено план спільних заходів на 2021-2022 рік [43].

Варто відмітити також ряд важливих заходів, організованих ГО «Єврорегіон «Дністер» у 2020-2022 роках в рамках транскордонного співробітництва:

- Міжнародний ETHNO FOOD FEST «МАМАЛИГА vs БАНОШ», реалізований під патронатом голови Вінницької ОДА;

- Міжнародний форум «Республіка Молдова та Україна на шляху до Європи» за запрошенням Всеукраїнської асоціації громад України та Спілки українців Молдови «Заповіт-Monstenire»;

- міжнародна наукова конференція на тему органічного землеробства, організована спільно з партнерами ТОВ «Поділляагрозахист» та ТОВ «Майбутнє будуємо разом»;

- підтримка Вінницької команди «Добродій-Медуніверситет-ШВСМ» у волейбольних змаганнях;

- турнір співдружності між командами викладачів та студентів коледжів Молдови, Румунії та України «Солідарність в ім'я світу»;

- міжнародний фестиваль килимів, де вінничани представляли подільську творчість в селі Міхейлень Республіка Молдова, українська делегація поділилася своїми традиціями та звичаями народного ремесла, а саме акцент робився на такому ремеслі як ткацтво;

- участь в роботі Круглого столу «Попередження домашнього насильства: генерація ідей від інститутів громадського суспільства та місцевих властей Республіки Молдова». Проєкт реалізують ВОГО «Медіа-Центр» (Вінниця, Україна) та Фонд попередження злочинності (Кишинів, Молдова) за фінансової підтримки Європейського Союзу та за сприяння Фондації Дому прав людини;

- організація двотижневої оздоровчої поїздки для дітей чиї батьки служать в ЗСУ та Теробороні в місто Криниця-Здруй в Республіці Польща разом із начальником відділу молоді та спорту Управління освіти молоді та спорту Хмельницької міської ради Віталієм Пачевським;

- співпраця з молдавськими партнерами для отримання гуманітарної допомоги, яку надалі було передано захисникам України.

Під час війни в Україні ГО «Єврорегіон «Дністер» налагодила нові зв'язки з європейськими партнерами. Активізувались організації, з якими організація давно співпрацювала.

Крім того, основним завданням ГО «Єврорегіон «Дністер» є активна участь у програмах міжнародної технічної допомоги. Зокрема, пошук грантів для ОМС та інших організацій громадянського суспільства (рис. 2.5). Впродовж свого існування ГО «Єврорегіон «Дністер» реалізувала більше 50-ти проєктів на загальну суму понад 1 млн. євро.

Зокрема, протягом 2015-2020 років за грантові кошти Європейського Союзу та в партнерстві з Вінницькою обласною радою було реалізовано низку міжнародних проєктів щодо розвитку особистих селянських господарств, рекреаційної сфери, сталого енергетичного розвитку міст, підтримки сільської молоді, створення кластерів, а також три проєкти в рамках Програми територіальної співпраці країн Східного партнерства Україна-Молдова (ЕaPТC) [8, 40]:

1) «Транскордонна мережа для інноваційного сільського господарства». Територія реалізації проєкту – Вінницька область та Центральні і Північні райони Молдови. Проєкт мав на меті підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору, а також укріплення ділових та партнерських відносин по обидва боки кордону.

Рисунок 2.5 – Основні напрямки проєктної діяльності
ГО «Єврорегіон «Дністер»

В рамках основної мети проєкту було сформовано наступні операційні завдання:

- на макроекономічному рівні: підвищення додаткової цінності сільськогосподарського сектору за допомогою проведення ключових сільськогосподарських досліджень, спрямованих на впровадження нових товарних культур, придатних для погодних умов цільового регіону, а також розвиток послуг, пов'язаних з сільським господарством;

- на галузевому рівні: збільшення переговорної сили сектора через створення сільськогосподарського кластеру; удосконалення інфраструктури для розвитку людей і бізнесу в сільськогосподарському секторі; удосконалення системи управління та технічних інструментів сільськогосподарського сектора; вивчення можливостей для місцевих сільськогосподарських виробників на європейському ринку.

Результати впровадження проєкту: створення Кластеру інноваційного сільського господарства, встановлення сучасного амінокислотного аналізатора, створення веб-сторінки та онлайн-платформи. Його вартість складала 297 тисяч євро;

2) «Транскордонна співпраця сіл за збереження навколишнього середовища». Проєкт передбачав зміцнення потенціалу постачальників туристичних послуг і місцевих органів влади районів Сорока і Ямпіль з метою розвитку сільського туризму шляхом транскордонного співробітництва. Згідно з метою проєкту було вироблено чотири операційні задачі:

- зміцнення управлінського потенціалу та професійних навичок постачальників туристичних послуг в цільових районах;
- підвищення потенціалу регіональних і місцевих органів влади в області розвитку і реалізації стратегій сталого розвитку в сфері сільського туризму в цільових районах;
- підвищення рівня обізнаності громадян і постачальників туристичних послуг з цільових районів, а також капіталізація потенціалу в сфері сільського туризму потенційними відвідувачами з метою забезпечення соціально-економічного розвитку населення в прикордонних районах;
- забезпечення спільного управління проєктом і комунікацій між молдавською та українською сторонами.

Загальний бюджет проєкту «Транскордонна співпраця сіл за збереження навколишнього середовища» склав – 290 015 євро, із них частка, профінансована ЄС – 162 585 євро.

3) «Сільський туризм - вірний крок на шляху покращення транскордонного співробітництва між Сороцьким районом (Республіка Молдова) та Ямпільським районом (Україна, Вінницька область)».

Важливим проєктом в рамках транскордонного співробітництва також можна назвати будівництво мосту через Дністер у районі «Ямпіль-Косоуци». Територія реалізації проєкту – Україна-Молдова. Результати впровадження проєкту: спорудження водної переправи надасть можливість скоротити шлях до п'яти-

шести годин із центральних районів України до столиці Молдови. Його пропускна спроможність становитиме 5 тис. автівок на добу. Міст через Дністер поблизу населених пунктів Ямпіль і Косеуць був частиною домовленостей президентів Володимира Зеленського і Маї Санду щодо покращення транспортного зв'язку між Україною та Молдовою. Загальна вартість проєкту – 3,38 млрд грн. [35]

Крім підготовки впровадження міжнародних проєктів, ГО «Єврорегіон «Дністер» також надає консультативне супроводження підготовки та реалізації різноманітних грантових проєктів у тому числі для громад. З цією метою було створено Академію розвитку спроможності громад в рамках міжнародного проєкту «Розбудова спроможності громад – досвід Вишеградської четвірки для країн Східного партнерства».

Головним результатом проєкту є створення Академії спроможності громад, яка стане центром надання консультативної та експертної підтримки органам місцевого самоврядування, громадським організаціям у різних аспектах забезпечення розвитку та впровадження передового європейського досвіду.

В рамках Академії, група експертів з України та Молдови розробили матеріали та навчальні програми для модулів з п'яти обраних тем:

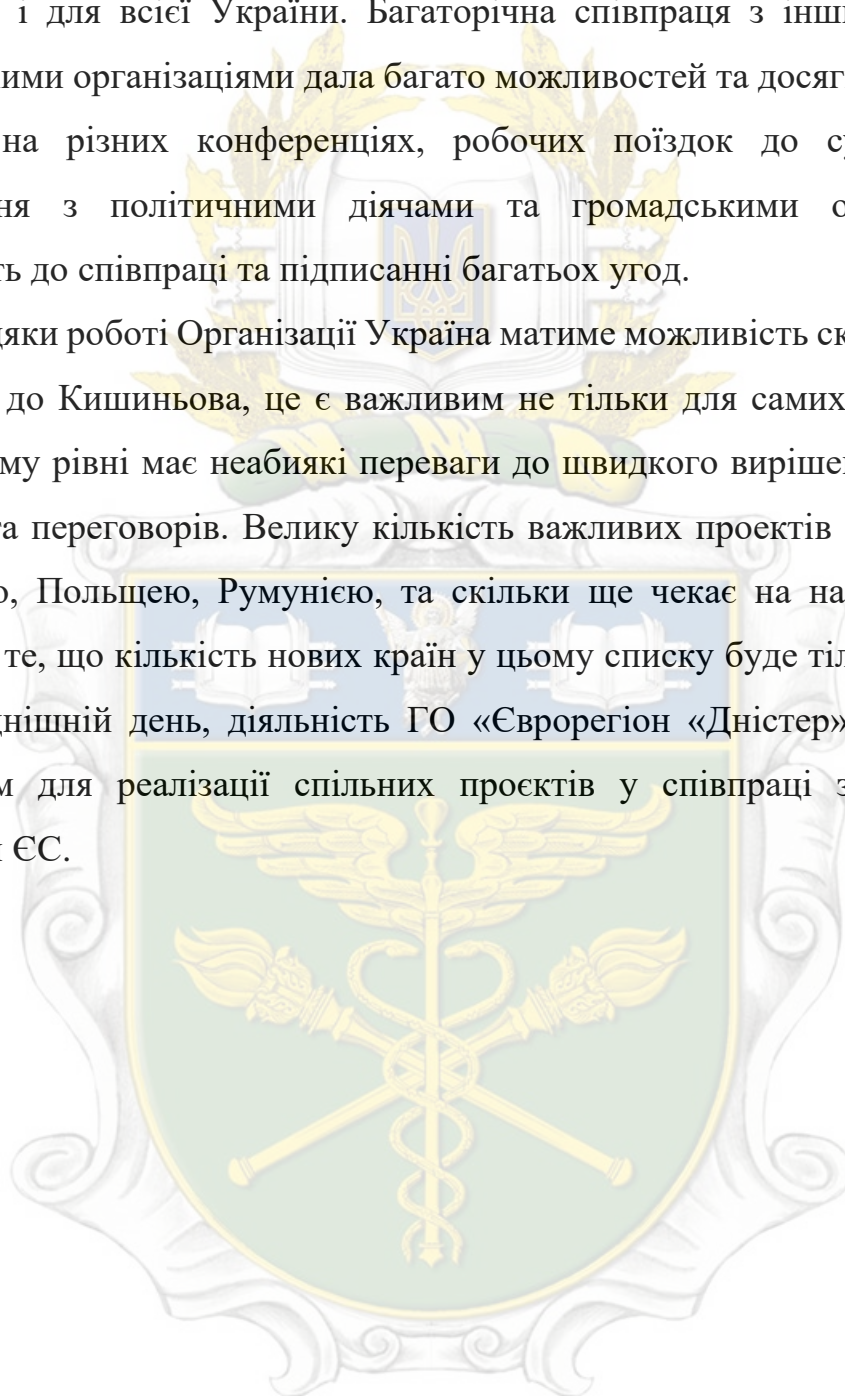
1. Досвід країн Вишеградської четвірки у впровадженні реформ: можливості застосування в Україні та Молдові.
2. Ефективна співпраця влади, громадськості та медіа як механізми розвитку спроможності громад.
3. Механізми участі громадськості в процесах прийняття рішень органами влади
4. Стратегічне планування розвитку громад.
5. Фандрайзинг та підготовка якісних проєктних пропозицій.

Академія діяла за принципом «відкритих дверей», а отже будь-хто з бажаючих фахівців або експертів може долучитись до її діяльності, і після проходження відповідного тестування пропонувати свої послуги та навчальні матеріали і тренінги. Головним принципом роботи Академії стало «відповідь на виклики» – тобто Академія пропонує різні теми та форми навчань і тренінгів, але

реалізуються виключно ті, на які надійде найбільша кількість заявок від потенційних учасників. [23]

Отже, робота ГО «Єврорегіону «Дністер» є важливою не тільки для нашого регіону, а і для всієї України. Багаторічна співпраця з іншими міжнародними громадськими організаціями дала багато можливостей та досягнутих цілей. Ряд виступів на різних конференціях, робочих поїздок до сусідніх держав та спілкування з політичними діячами та громадськими організаціями дали можливість до співпраці та підписанні багатьох угод.

Завдяки роботі Організації Україна матиме можливість скоротити свій шлях від Києва до Кишиньова, це є важливим не тільки для самих українців, але і на політичному рівні має неабиякі переваги до швидкого вирішення спільних проблем та переговорів. Велику кількість важливих проектів ініціювали разом із Молдовою, Польщею, Румунією, та скільки ще чекає на нас у майбутньому з надією на те, що кількість нових країн у цьому списку буде тільки збільшуватись. На сьогоднішній день, діяльність ГО «Єврорегіон «Дністер» виступає сильним підґрунтям для реалізації спільних проектів у співпраці з Молдовою та за підтримки ЄС.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СИНЕРГІЇ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ОБГРУНТУВАННЯ УЧАСТІ ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»

3.1 Стратегічні напрями зміцнення транскордонного співробітництва Вінницького регіону в контексті реалізації грантових проєктів ОМС та ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР»

Створення «Єврорегіону «Дністер» мало позитивний вплив на розвиток транскордонного співробітництва Вінницької області, відкриваючи нові шляхи покращення відносин між Україною та Молдовою. Результатом плідної співпраці між ОГС та органами місцевого самоврядування обох країн стала реалізація важливих проєктів як для інфраструктурного розвитку, так і для вирішення соціально-економічних проблем розвитку прикордонних територій.

В сьогоденних умовах, впровадження різних форм транскордонного співробітництва на рівні Вінницького регіону залишається одним із пріоритетних напрямів в рамках поглиблення євроінтеграційного процесу України. На нашу думку, таке співробітництво також сприятиме формуванню ефективного механізму подолання наслідків війни для українських громад.

Слід зауважити, що важливим напрямом транскордонного співробітництва є активізація участі України в реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дністерського регіону та ініціативи створення нової макрорегіональної Стратегії Європейського Союзу для Вінницького регіону, програм підтримки, які діють та будуть діяти в їх рамках. Крім того, посилення спроможності агенцій регіонального розвитку є також важливою складовою частиною розвитку транскордонного співробітництва в Україні. [3]

Одним із ефективних механізмів сприяння розвитку транскордонного співробітництва є створення та функціонування нових форм співпраці, які є запорукою зміцнення інституційних можливостей учасників транскордонних

відносин. Це також сприяє залученню додаткових фінансових та економічних ресурсів для вирішення завдань, пов'язаних із місцевим та регіональним розвитком, а також посилює партнерство та поглиблює добросусідські багатосторонні відносини між регіонами України та іншими державами.

Крім того, одним із важливих аспектів такої співпраці є спрямування зусиль на заходи з протидії змінам клімату та адаптації до їх негативних наслідків. У даному випадку, транскордонне співробітництво може включати в себе спільні ініціативи та проекти, спрямовані на зменшення викидів парникових газів, підвищення стійкості до екстремальних погодних умов та інших викликів, пов'язаних із зміною клімату.

Важливе стратегічне значення має ухвалення Урядом постанови «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки, яка була розроблена Мінрегіоном на виконання Закону України «Про транскордонне співробітництво».

Досягнення мети Програми забезпечується шляхом виконання завдань за такими пріоритетними напрямками:

- реалізація в Україні Стратегії Європейського Союзу для Дністерського регіону та Дністерської транснаціональної програми;
- реалізація проектів (програм), що фінансуються за рахунок міжнародної технічної допомоги, а також програм прикордонного співробітництва у рамках Європейського територіального співробітництва на 2021-2027 роки в рамках фінансового інструменту «Сусідство, розвиток і міжнародне співробітництво» (NDICI);
- забезпечення розвитку прикордонної інфраструктури Україно-Молдавських територій;
- забезпечення розвитку інституційної спроможності суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва (в тому числі асоціацій органів місцевого самоврядування, агенцій регіонального розвитку, громадських організацій, європейських об'єднань територіального співробітництва та інших форм транскордонного співробітництва). [3]

З метою зміцнення транскордонного співробітництва Вінницького регіону в контексті реалізації спільних грантових проєктів ОМС та ГО «ЄВРОРЕГІОН «ДНІСТЕР» потенційними програмами для грантової участі можна назвати:

1) Конкурсний відбір проєктів (програм) транскордонного співробітництва, яким може надаватися державна фінансова підтримка (далі – проєкт (програма) транскордонного співробітництва), відповідно до Порядку проведення конкурсного відбору проєктів (програм) транскордонного співробітництва, яким може надаватися державна фінансова підтримка, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 22.09.2021 № 1009 «Деякі питання державної фінансової підтримки проєктів (програм) транскордонного співробітництва». [31]

2) Interreg NEXT Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна.

Програма розрахована на 2021-2027 роки. Завдяки цій Політиці згуртування три держави-члени ЄС (Угорщина, Словаччина та Румунія) та Україна працюватимуть разом для забезпечення рівного доступу до медичної допомоги та підвищення стійкості своїх систем охорони здоров'я. Програма також забезпечить підтримку сталих рішень для адаптації до змін клімату та запобігання ризикам виникнення катастроф. Країни-учасниці також співпрацюватимуть за напрямками захисту природи, розвитку зеленої інфраструктури та покращення умов для сталого туризму. Програма також сприятиме узгодженню стандартів держав-членів ЄС та України щодо ефективного державного управління. Проєкти сприятимуть правовому та адміністративному співробітництву для вирішення спільних проблем у прикордонних регіонах, сприяючи співпраці між громадянами, організаціями громадянського суспільства та органами влади. На програми співпраці Interreg NEXT протягом 2021-2027 років виділено 1,1 мільярда євро з Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF), Інструменту ЄС з питань сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI) та Інструменту допомоги ЄС на етапі підготовки до вступу (IPA). На період 2021-2027 років майже 600 мільйонів євро буде надано для реалізації п'яти програмам Interreg з метою підтримки заходів транскордонного та транснаціонального співробітництва між державами-членами ЄС та Україною. [50]

Дана програма є частиною загальної підтримки та непохитної солідарності ЄС з Україною. У рамках Політики згуртування програма Interreg допоможе Україні та державам-членам ЄС, які межують з нею, протистояти спільним викликам і використовувати спільні можливості. Україна є частиною європейської родини, і це ще одна чітка ознака нашої співпраці на спільному шляху вперед».

Для участі у конкурсному відборі можуть подавати грантові заявки представники місцевих та центральних органів влади, міжнародних та неприбуткових організацій з усіх регіонів України, у тому числі Вінницької області.

Відбір грантових проектів проводиться Керівним органом/Спільним секретаріатом Програми (Угорщина) та затверджується Моніторинговим комітетом. Фінансування проектів здійснюється на поворотній основі шляхом відшкодування витрачених коштів на заходи в рамках реалізації проектів. Таким чином, переможці конкурсу мають змогу отримати відшкодування на реалізацію відібраних проектів за рахунок коштів Програми у розмірі 80 %. [39]

Враховуючи досвід уже реалізованих проектів ГО «Єврорегіон «Дністер», пропонуємо наступні напрямки формування концепцій грантових проектів в рамках участі у Програмі «Interreg NEXT Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» (рис. 3.1).

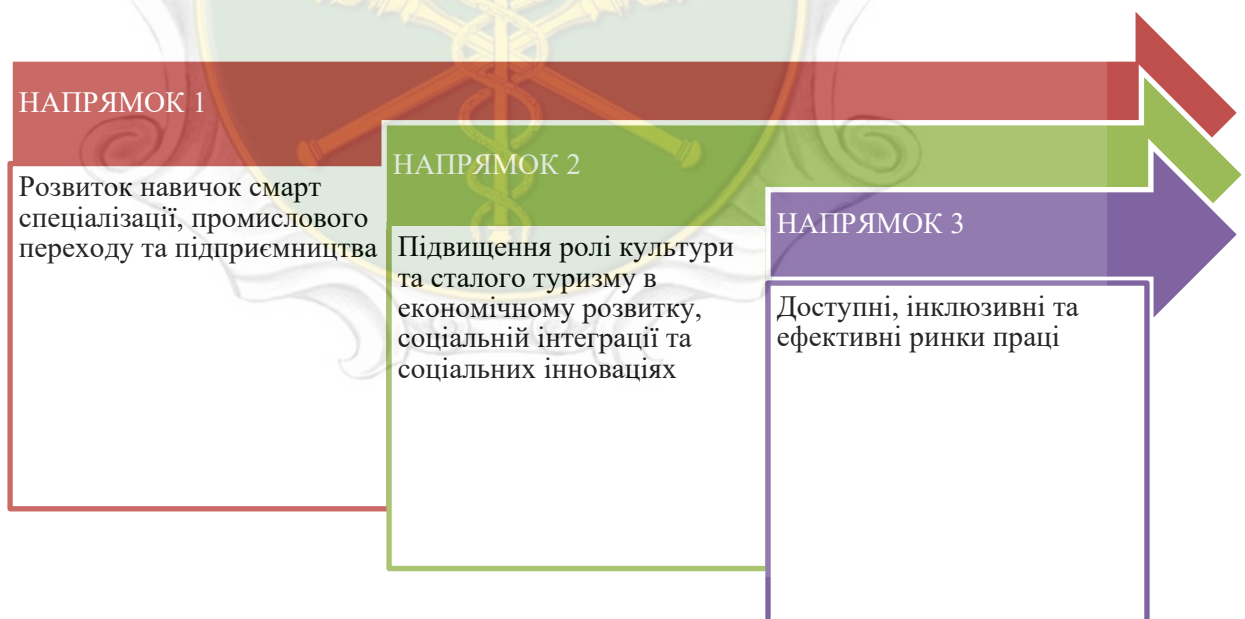

Рисунок 3.1 – Запропоновані напрямки формування концепцій грантових проєктів ГО «Єврорегіон «Дністер» для участі в Програмі «Interreg NEXT Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна»

3) Програма «Європейського союзу – Заходи щодо зміцнення довіри» (EU-SVM V), яка фінансується Європейським союзом та здійснюється ПРООН у Молдові. В рамках програми існує можливість подання проєктних пропозицій для організацій громадянського суспільства, асоціацій та неурядових організацій.

Зацікавлені організації можуть подавати свої заявки та проєктні пропозиції. Максимальна сума, яку заявники можуть запитувати в рамках Програми Малих грантів, становить 20 тисяч євро. Також заохочується залучення додаткових коштів – як власних так і партнерських внесків.

Даний конкурс відкритий для будь-яких проєктів щодо зміцнення довіри, що відповідають потребам місцевих громад, які будуть реалізовуватись в рамках партнерств між організаціями з обох берегів річки Дністер. Тому, пропонуємо ГО «Єврорегіон «Дністер» сформувати концепції грантових проєктів згідно основних напрямків вищезазначеної програми (рис. 3.2).

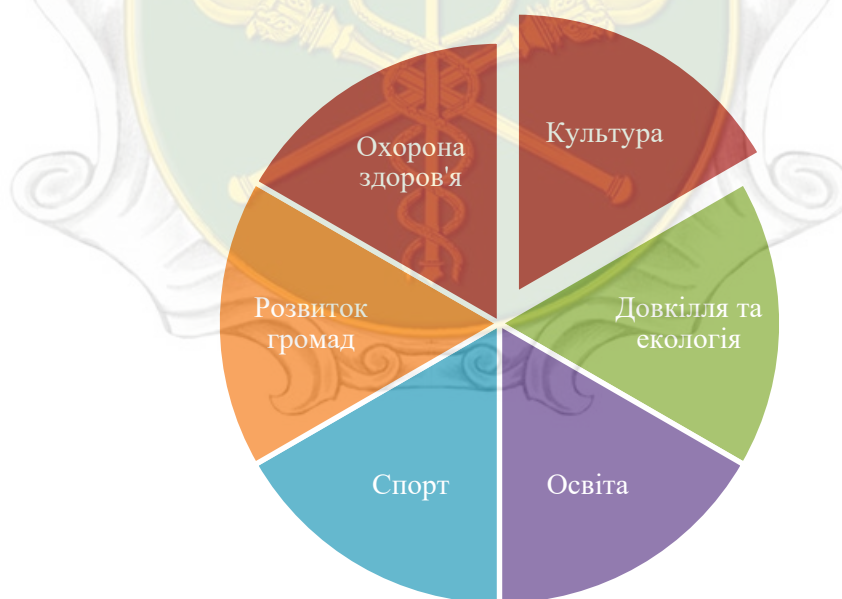

Рисунок 3.2 – Запропоновані напрямки формування концепцій грантових проєктів ГО «Євро регіон «Дністер» для партнерської участі в Програмі Малих грантів (EU-CBM V)

Окрім того, партнерські грантові проєкти, спрямовані на розвиток транскордонного співробітництва можуть бути профінансовані такими міжнародними донорськими організаціями як Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ), Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Фонд «Східна Європа» тощо. Тому, пропонуємо ГО «Євро регіон «Дністер» розробити фандрейзингову стратегію для більш ефективної взаємодії грантодавцями.

3.2 Обґрунтування запропонованих напрямів розвитку транскордонного співробітництва регіону

В умовах війни в Україні ще більше загострились проблеми розвитку транскордонного співробітництва, що потребують спільних зусиль ОГС та органів самоврядування для їх ефективного вирішення:

- низький рівень поінформованості потенційних іноземних партнерів про потенціал Вінницької області у сферах інвестицій, промисловості, культури та туризму;
- не достатньо ефективне використання іноземного досвіду, можливостей та ресурсів партнерів, отриманих в контексті реалізації спільних проєктів;
- потреба у підвищенні конкурентоспроможності економіки та привабливості Вінницької області для інвесторів;
- не достатньо ефективне використання можливостей залучення грантів в рамках отримання МТД;

- необхідність розширення асортименту та географії експорту, заміна сировинної структури експорту на високотехнологічну продукцію та збільшення складової інноваційних товарів у експорті;

- необхідність посилення та розвитку транскордонних зв'язків.

Однак, найбільш пріоритетними, на нашу думку, можна назвати проблеми, представлені на рис. 3.3.

Рисунок 3.3 – Основні напрямки вирішення соціально-економічних проблем в рамках транскордонного співробітництва в умовах війни

У сучасних умовах розвитку транскордонного співробітництва між сусідніми країнами транскордонні кластери стали дієвою формою інтеграції. Такий кластер представляє собою об'єднання незалежних компаній та пов'язаних інституцій, які розташовані у прикордонному регіоні, мають різні спеціалізації, але співпрацюють завдяки спільним технологіям і знанням, що доповнюють одне одного. Ця співпраця базується на спільно розробленій стратегії розвитку учасників кластера.

Транскордонні кластери відрізняються тим, що їх учасники розташовані в різних фіскальних, митних та правових системах сусідніх країн, але вони можуть створювати спільні підприємства і організації, спільно використовувати інфраструктуру та функціонувати на транскордонних ринках. Крім того, особливістю таких кластерів є обмеження інтенсивності мережевих взаємодій через наявність кордону, який створює додаткові перешкоди для вільного потоку

товарів, робочої сили та капіталу. Також можуть існувати культурні та історичні різниці, мовні бар'єри та інші чинники, що ускладнюють співпрацю.

Транскордонні кластери також створюють сприятливе середовище для приваблення прямих іноземних інвестицій, впровадження новітніх технологій, заснування стартапів та навчальних установ. Це істотно сприяє розвитку виробництва на прикордонних територіях, активізації інноваційно-інвестиційних ініціатив у регіоні та ефективному використанню ресурсів. Крім того, це сприяє створенню нових робочих місць у віддалених районах. Оскільки Україна обрала курс на європейський розвиток, важливо вивчати досвід країн Європейського Союзу в сфері кластеризації економіки. [19]

З цієї позиції варто відмітити існуючий позитивний досвід створення та функціонування транскордонних кластерів, подальша робота яких допоможе вирішити вищезазначені соціально-економічні проблеми транскордонного співробітництва.

Міжнародного аграрного кластера «Дністер», який об'єднує понад 30 виробників сільськогосподарської продукції з України та Молдови з метою виходу на міжнародні ринки збуту.

Кластер був створений в рамках проекту «Транскордонна мережа інноваційного сільського господарства» на 2018-2019 рр. та зорієнтований на організацію тренінгів для аграріїв, де вони отримували практичні знання в сферах ведення бізнесу, менеджменту, вирощування різних культур і пошуку іноземних ринків збуту. Також відбувались ознайомчі візити з метою обміну досвідом. Було створено Центр інноваційного сільського господарства на базі Інституту кормів та сільського господарства «Поділля» НААН України. По завершенні проекту кластер продовжує свою діяльність, зокрема в рамках угоди про співробітництво з польським агрокластером «Агро-Карпати». [23]

Також варто відмітити проект «Міжнародний агротуристичний кластер «Дністер 1362», який виник ще у 2019 році та спочатку передбачав об'єднання територіальних громад, розташованих вздовж Дністра у семи областях України. Першим кроком на шляху втілення цієї ідеї в життя став форум «Дністер 1362

кілометри прибутків», проведений спільно з PPV Knowledge Networks та за підтримки ЄБРР.

Відтоді було напрацьовано базу даних про бізнес Подністер'я, проаналізовано проблеми та недоліки його діяльності, досліджено європейський досвід річкового туризму, проведено ряд зустрічей із очільниками зацікавлених територіальних громад, підписано меморандуми про партнерство в межах кластерної ініціативи із українськими та молдовськими партнерами.

В рамках проекту налагоджено колаборацію із такими природоохоронними інституціями, як Басейнова рада річки Дністер, Національний природний парк «Подільські Товтри» та Галицький національний природний парк. Отримано менторську та фінансову підтримку міжнародної технічної допомоги GIZ, яка триватиме до 2023 включно.

Слід відмітити, що існує дуже багато тем, які об'єднують інтереси Молдови та України і створюють спільний порядок денний в процесі зближення обох держав з країнами Євросоюзу та розвитку транскордонного співробітництва.

Ключовими з них є:

- 1) питання, пов'язані з євроінтеграцією (керівництво ЄС наразі часто розглядає проблеми Молдови та України в єдиному пакеті), зокрема, судово-правова реформа;
- 2) торговельно-економічне співробітництво;
- 3) вирішення проблем екології Дністра, пов'язаних з будівництвом Україною Новодністровської ГЕС;
- 4) співпраця в питаннях ліквідації залежності Молдови від енергетичної залежності. [33]

Крім того, відносини між Україною та Молдовою мають багаторічний стан, хоча за останні декілька років вони набули позитивної динаміки, яка на жаль має окремі проблеми у економічних, енергетичних та екологічних сферах. Вирішення цих проблем можливе за умови продовження міждержавного діалогу, а також при підтримці та посередництві міжнародних структур – передусім ЄС.

Україна та Молдова підтримують дуже розвинені зовнішньоекономічні економічні зв'язки та активно взаємодіють в економічній сфері в цілому. Україна виступає одним із основних торговельних та економічних партнерів Республіки Молдова. За результатами 2021 року товарообіг між країнами склав 1083,1 млн. дол. США, що на 29,2% більше, ніж у 2020 р. з перспективою подальшого зростання. Україна збільшувала обсяг поставок продовольчих продуктів, металобрухту, паливно-мастильних матеріалів, цигарок та електрики. Молдова збільшувала обсяги поставок в Україну рослинницької продукції, вина, етилового спирту, насіння соняшнику, ліків, портландського цементу та особливо металопродукції. [33]

Також зараз активно реконструюється лінія електропередачі від Хмельницької атомної електростанції до польської підстанції Жешув. Це дозволить експортувати до Польщі додатково до 1000 МВт. [42]

Через війну 26 лютого Україна відмовилась від приєднання до енергомереж росії та білорусі. Зрештою енергосистему України та Молдови 16 березня аварійно приєднали до ENTSO-E (європейська мережа операторів системи передавання електроенергії, що об'єднує 43 оператори у 36 країнах європейського континенту).

Це дало можливість Україні продавати свою електроенергію до Європи на тлі енергетичної кризи. Перший комерційний транскордонний обмін електрикою України розпочався наприкінці червня з Румунією, та зі Словаччиною – у липні.

Україна та Молдова домовилися розробити спільний план дій щодо інтеграції своїх енергетичних систем до електричної мережі континентальної Європи ENTSO-E. Угоду було укладено в Одесі в рамках XIV молдавсько-української міжурядової комісії з торгово-економічного співробітництва. Це дозволить нам відключитися від енергосистем росії та Білорусі. Раніше повідомлялося, що держпідприємство «Moldelectrica» і «Укренерго» дійшли спільного знаменника щодо планів синхронізації енергосистем Молдови та України з ENTSO-E. Представники компанії обговорили проєкт Експлуатаційної угоди про створення регуляторного підрозділу в Молдові та Україні, розробку дорожньої карти. Укладення експлуатаційної угоди щодо створення блоку управління є одним із

ключових завдань плану дій із синхронізації енергетичних систем Молдови та України з Союзом енергетичних систем континентальної Європи.

Але, нажаль, після повномасштабного вторгнення росії в Україну, енергетична стійкість та безпека постачання стали важливими питаннями в сфері енергетики як для України, так і для Молдови.

Тому, сторони підтвердили зацікавленість у тристоронній співпраці щодо покращення шляхів диверсифікації поставок енергії на основі збалансованих, прозорих відносин, які забезпечують справедливу конкуренцію; в інтеграції енергетичних ринків; у збільшенні обміну електроенергією між Україною, Республікою Молдова та Румунією.

Найближчим часом, як було анонсовано Міністром закордонних справ України, сторони укладуть угоду про збільшення транскордонної пропускнуої спроможності для збільшення обсягів торгівлі електроенергією. З цією угодою зростуть двосторонні комерційне постачання електроенергії за коротко-, середньо- та довгостроковими контрактами між компаніями країн.

Статус кандидата в ЄС, наданий Україні та Республіці Молдова разом із успішною синхронізацією їхніх мереж з Європейською континентальною мережею ENTSO-E, відкриває нові можливості для регіональної співпраці, спрямованої на підвищення енергетичної стійкості та безпеки постачання. [42]

Проекту Глобального екологічного фонду «Сприяння транскордонному співробітництву і комплексному управлінню водними ресурсами в басейні річки Дністер» є частиною зобов'язань Республіки Молдова та України в рамках міждержавного співробітництва у галузі охорони та сталого розвитку басейну річки Дністер. На прохання обох країн проєкт було розроблено та реалізовано з 2017 по 2021 роки зусиллями ОБСЄ та Програми розвитку ООН (ПРООН) у партнерстві з Європейською економічною комісією ООН (ЄЕК ООН). Фінансову підтримку також надав Глобальний екологічний фонд (ГЕФ). [32]

Співробітництво між Україною та Республікою Молдова в галузі сільського господарства відбувається в рамках діяльності Міжурядової українсько-молдовської змішаної комісії з питань торговельно-економічного співробітництва.

Актуальними напрямками співробітництва в агропромисловому комплексі між Україною та Молдовою є: двостороння торгівля (нарощування товарообігу продукцією АПК, організація та взаємна участь у спеціалізованих виставках, організація B2B заходів); ветеринарія та фітосанітарія – здійснюється, головним чином, в рамках відповідних міжнародних організацій; рослинництво, зокрема насінництво та розсадництво – на постійній основі продовжується обмін селекційним матеріалом з метою сортовипробування. [30]

Незважаючи на результативність розвитку основних напрямків співпраці між Україною та Молдовою протягом останніх років, багато важливих проєктних ініціатив залишались на стадії пропозицій. Тому, на нашу думку, алгоритм участі органів місцевого самоврядування в програмах транскордонного співробітництва потребує удосконалення.

З іншого боку, для ГО «Єврорегіон «Дністер» актуальною розробка фандрейзингової стратегії, як уже було зазначено у попередньому підрозділі. Адже, реалізація нових напрямків транскордонної співпраці потребує залучення відповідних фінансових коштів.

Фандрейзинг – це процес залучення фінансових та інших ресурсів, які ГО «Єврорегіон «Дністер» не може забезпечити самостійно, але вони є необхідними для виконання майбутніх грантових проєктів у співпраці з місцевими органами влади та партнерами з Молдови.

Основні етапи фандрейзингової кампанії можуть передбачати: визначення мети та завдань, орієнтовного переліку потенційних спонсорів (організації чи фізичні особи, які підтримають заявку на грант), методів та механізмів реалізації, строків реалізації тощо [11] (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Основні етапи здійснення фандрейзингової діяльності для ГО «Єврорегіон «Дністер» з метою реалізації проєктів транскордонного співробітництва

Етапи фандрейзингу	Складові етапу
Планування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення мети та завдань фандрейзингу. 2. Визначення цільової аудиторії та потенційних донорів. 3. Розробка стратегії фандрейзингу, включаючи види фінансових та інших ресурсів, які необхідно залучити. 4. Визначення методів та інструментів залучення коштів. 5. Розробка бюджету та діаграми Ганта.
Реалізація	<ol style="list-style-type: none"> 1. Збір інформації про потенційних донорів та можливих джерел фінансування. 2. Підготовка та реалізація кампаній та заходів для залучення коштів. 3. Ведення активного зв'язку з потенційними донорами та партнерами. 4. Оцінка та аналіз результатів фандрейзингових заходів.
Контроль	<ol style="list-style-type: none"> 1. Моніторинг виконання плану фандрейзингу та бюджету. 2. Вчасне коригування стратегії та тактики, якщо необхідно. 3. Ведення обліку та звітності щодо залучених коштів та їх використання.
Аналіз	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оцінка ефективності фандрейзингових заходів та кампаній. 2. Визначення найкращих практик та вивчення досвіду інших організацій. 3. Формулювання рекомендацій для подальшого розвитку фандрейзингу

Адаптовано автором на основі [11]

Успіх фандрейзингової кампанії громадської організації є важливим показником її фінансової стабільності та здатності виконувати свою місію та цілі. Вимірювати даний успіх можна за допомогою різних ключових показників. Тому,

ГО «Єврорегіон «Дністер», перш за все, варто оцінювати фінансові результати кампанії, які включають загальну суму залучених коштів, розподіл джерел фінансування та зростання обсягу фінансування порівняно з попередніми періодами.

Залучення нових донорів є ще однією важливою метою фандрейзингової кампанії. Кількість нових донорів та спонсорів, які підтримують ГО, може свідчити про розширення її спільноти (бенефіціарів та стейкхолдерів). Крім того, важливо вимірювати збільшення обсягу пожертв та кількість повторних пожертв.

Ефективність витрат також грає важливу роль. Аналізуючи співвідношення витрат на фандрейзингову кампанії до обсягу залучених коштів, ГО може визначити, наскільки ефективно використовуються ресурси організації.

Крім того, варто звернути увагу на такий показник як зворотній зв'язок з донорами та якість взаємодії з ними, що також вказує на успішність кампанії. Важливо, щоб донори були задоволені та впевнені у використанні їх пожертв та продовжували підтримувати громадську організацію.

Є два типи ресурсів, які ГО «Єврорегіон «Дністер» може залучити під час фандрейзингової кампанії:

- матеріальні: грошові кошти, донейшн, гранти, спонсорська допомога, обладнання, товари, необхідні для операційної діяльності;
- нематеріальні: знання та експертиза від провідних фахівців, мережа корисних контактів, волонтерська допомога, інформаційна підтримка тощо.

Доступність ресурсів залежить від багатьох факторів, тому для пошуку ресурсів громадській організації краще застосувати системний підхід. До того ж варто залучати якомога більшу кількість методів фандрейзингу, тобто диверсифікувати методи фандрейзингу, на випадок якщо один з методів відпаде. Таким чином, завжди залишиться інший метод, який буде генерувати ресурси для організації чи ініціативи.

Найбільш розповсюдженими видами фандрейзингу є залучення міжнародної технічної допомоги, використання ресурсів в інтернеті (накшталт краудфіндингу),

соціальне підприємництво та розсилка листів подяки. Такі методи фандрейзингу підійдуть організації будь якого виду.

В контексті посилення підтримки України з боку міжнародних урядових та неурядових організацій, протягом останнього року значно збільшились обсяги міжнародної технічної допомоги. Тому, в процесі реалізації фандрейзингових заходів ГО «Єврорегіон «Дністер» слід звернути увагу на планування, щоб належним чином аргументувати актуальність, унікальність і важливість конкретного проекту для донорської організації (рис. 3.4).

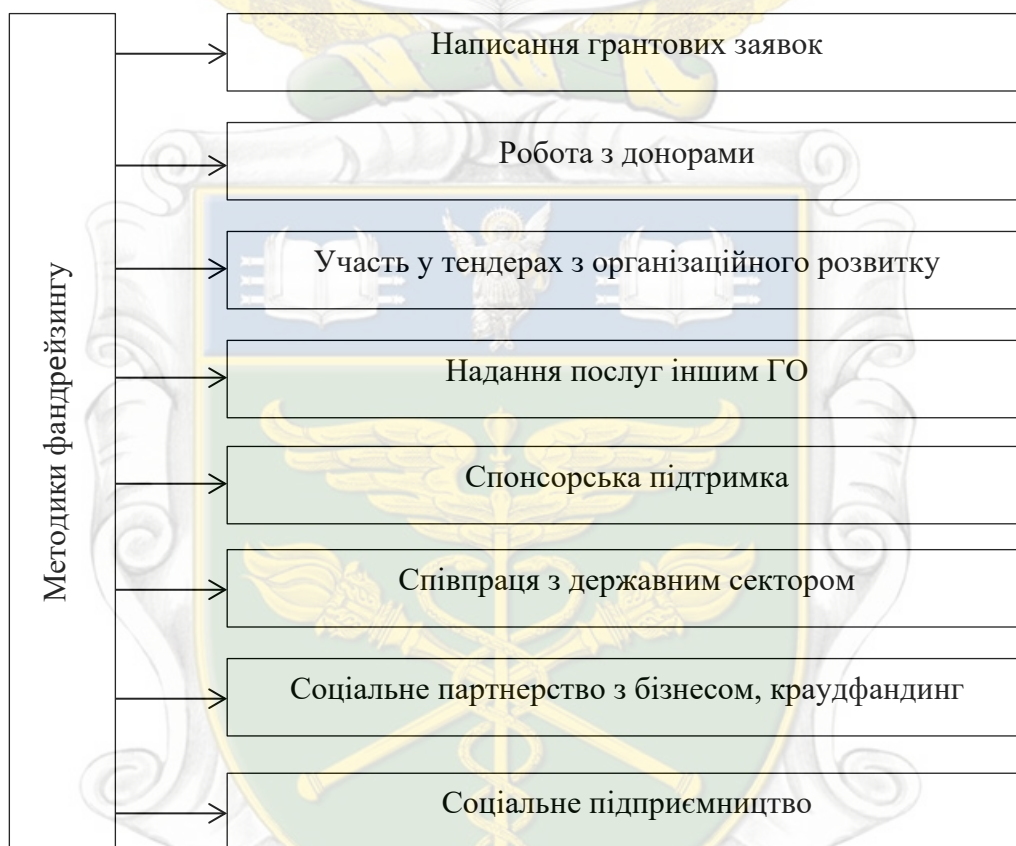

Рисунок 3.4 – Методики фандрейзингу, які можна використовувати в роботі ГО «Єврорегіон «Дністер»

До організації проведення фандрейзингової кампанії ГО «Єврорегіон «Дністер» може залучати:

- професійних фандрейзерів – спеціалістів, які мають досвід та навички в області фандрейзингу. Зокрема, вони спеціалізуються на розробці та виконанні фандрейзингових стратегій, пошуку донорів та веденні комунікації з ними;
- членів та волонтерів ГО, які можуть активно брати участь у фандрейзингових заходах. Вони можуть організовувати благодійні події, використовувати свої особисті контакти для залучення спонсорів, та допомагати в популяризації проєктів;
- партнерів та спонсорів – інші організації, компанії або індивідуальних благодійників, які можуть виступати як спонсори та партнери в фандрейзингових проєктах громадської організації;
- зовнішніх консультантів, які надають експертну допомогу та поради з фандрейзингу.

У табл. 3.2 запропоновано інструменти фандрейзингу для досліджуваної організації.

Таблиця 3.2 – Основні інструменти фандрейзингу, які може використовувати ГО «Єврорегіон «Дністер»

Назва інструменту	Характеристика
Написання грантових заявок	Підбір і пошук грантів, що підпадають під сферу діяльності та спрямовані на вирішення проблем транскордонного співробітництва
Робота з донорами	Встановлення системних партнерських довготривалих стосунків та участь у проєктах тривалістю від 2 років.
Участь в тендерах з організаційного розвитку	Потенційний інструмент розширення ресурсної бази організації та використання експертного потенціалу

Надання послуг іншим ГО	Можливо використовувати рамках грантових програм донорських організацій.
-------------------------	--

Продовження таблиці 3.2

Спонсорська підтримка	Прогнозована низька включеність бізнесу у проєкти громадської організації. Мала ймовірність спонсорства заходів. Малоефективно
Співпраця з державним сектором	Участь в програмах та грантових конкурсах, які реалізуються за підтримки державних органів влади та мають на меті сприяти розвитку транскордонного співробітництва
Соціальне партнерство з бізнесом	Прогнозована низька включеність бізнесу. Малоефективно
Краудфандинг	Малоефективно через незначну віддачу з українських платформ краудфандингу і невисоку імовірність зацікавити аудиторію міжнародних платформ тематикою транскордонного співробітництва
Соціальне підприємництво	Малоефективно у формі виробництва товарів. Можливе у якості системного надання послуг громадським організаціям та партнерства із донорськими організаціями у проєктах, дотичних транскордонного співробітництва

Фандрейзингова стратегія дає чітке розуміння про джерела залучення коштів та необхідні суми для організаційного розвитку. Тобто, є усвідомлення того які ресурси потрібні, щоб ефективно вести свою діяльність, а найголовніше – де ці ресурси взяти, в тому числі гаранті – безповоротні кошти. Також, разом зі стратегією з'являється чіткий покроковий щоденний план дій, що надзвичайно допомагає у функціонуванні та розвитку громадської організації.

Оскільки, на сьогоднішній день, більшість інструментів відстеження грантових можливостей перемістилися онлайн для ГО «Євро регіон «Дністер» актуальним є пошук продуктивного програмне забезпечення, яке інтегрується з усіма іншими технологічними рішеннями.

Наразі, на ринку існує велика кількість інструментів, які дозволяють здійснювати управління фандрейзинговими проєктами досить ефективно. Це можуть бути:

- веб-сайт та лендінг, адже розробка привабливого та інформативного веб-сайту або лендінгу дозволяє організації представити свою місію, проєкти та можливості для спонсорської підтримки;
- електронні розсилки. ГО може використовувати сервіси електронної пошти для створення і відправлення регулярних бюлетенів та інформаційних листів для донорських організацій;
- краудфандингові платформи. Сервіси, такі як Kickstarter, Indiegogo або GoFundMe, надають можливість створювати онлайн-кампанії для залучення коштів від широкої аудиторії;
- аналітика та CRM-системи. Використання аналітичних інструментів та систем управління взаємодією з клієнтами (CRM) допоможе ГО «Євро регіон «Дністер» відстежувати діяльність донорів та вдосконалювати стратегії фандрейзингу;
- відео та стрімінг. Відеоконтент, розміщений на платформах, таких як YouTube або Twitch, громадська організація може використати для створення публічних трансляцій або відео-звернень до донорів;
- текстові повідомлення та чат-боти. Використання SMS-повідомлень та автоматизованих чат-ботів може бути корисним для спілкування з донорами та надсилання сповіщень.

Таким чином, для розробки ефективної фандрейзингової стратегії ГО «Євро регіон «Дністер» доцільно:

1. призначити окрему людину з команди, яка буде відповідати за збір коштів;

2. визначити методи залучення коштів;
3. задіяти електронні системи, такі як Trello, щоб ефективніше управляти проєктами та створити єдину базу з усіма діючими та потенційними донорами;
4. оновлювати на постійній основі перелік потенційних донорів;
5. проводити моніторинг та оцінку фандрейзингової стратегії;
6. контролювати та коригувати стратегію на постійній основі;
7. використовувати сучасні діджитал інструменти для залучення та спілкування з потенційними донорами.

Ефективна фандрейзингова стратегія стане основою реалізації спільних проєктів з партнерами з Молдови, які будуть спрямовані на вирішення основних проблем трансграничного співробітництва в умовах війни із врахуванням основних принципів та засад сталого розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У ході проведеного дослідження мету було досягнуто, завдання виконано, що дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. Транскордонне співробітництво є важливою та невід'ємною частиною соціально-економічного розвитку держави. Це дозволяє розвивати основні сектори економіки та громадського життя на основі обміну досвідом та кращими практиками із сусідніми державами. Транскордонне співробітництво сприяє створенню безпеки та довіри між країнами. Це заохочує суспільство активно брати участь у торгівлі, сприяє притоку іноземних інвестицій, розвитку сфер енергетики та транспорту. Прикордонні території співпрацюють, щоб створити спільну стратегію захисту навколишнього середовища, розвинути транскордонну транспортну інфраструктуру та побудувати захист кордону, спільного ринку праці, покращенні спілкування між культурами та створенні туристичних напрямків. Особливого значення набуває розвиток транскордонного співробітництва з метою подолання соціально-економічних наслідків війни в Україні.

2. Єврорегіон «Дністер» є органом транскордонного співробітництва та об'єднанням місцевих органів влади адміністративно-територіальних одиниць України і Республіки Молдова. Для Вінницької області та Республіки Молдова створення Єврорегіону «Дністер» є знаковим та важливим. Це дозволяє країнам, які не є членами Європейського Союзу, повноправно брати участь у громадському житті євроспільноти.

3. Громадська організація «Єврорегіон «Дністер» (далі – Організація) є неприбутковою громадською організацією, яка об'єднана на добровільних засадах для реалізації статутних завдань громадян України, громадян інших держав та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

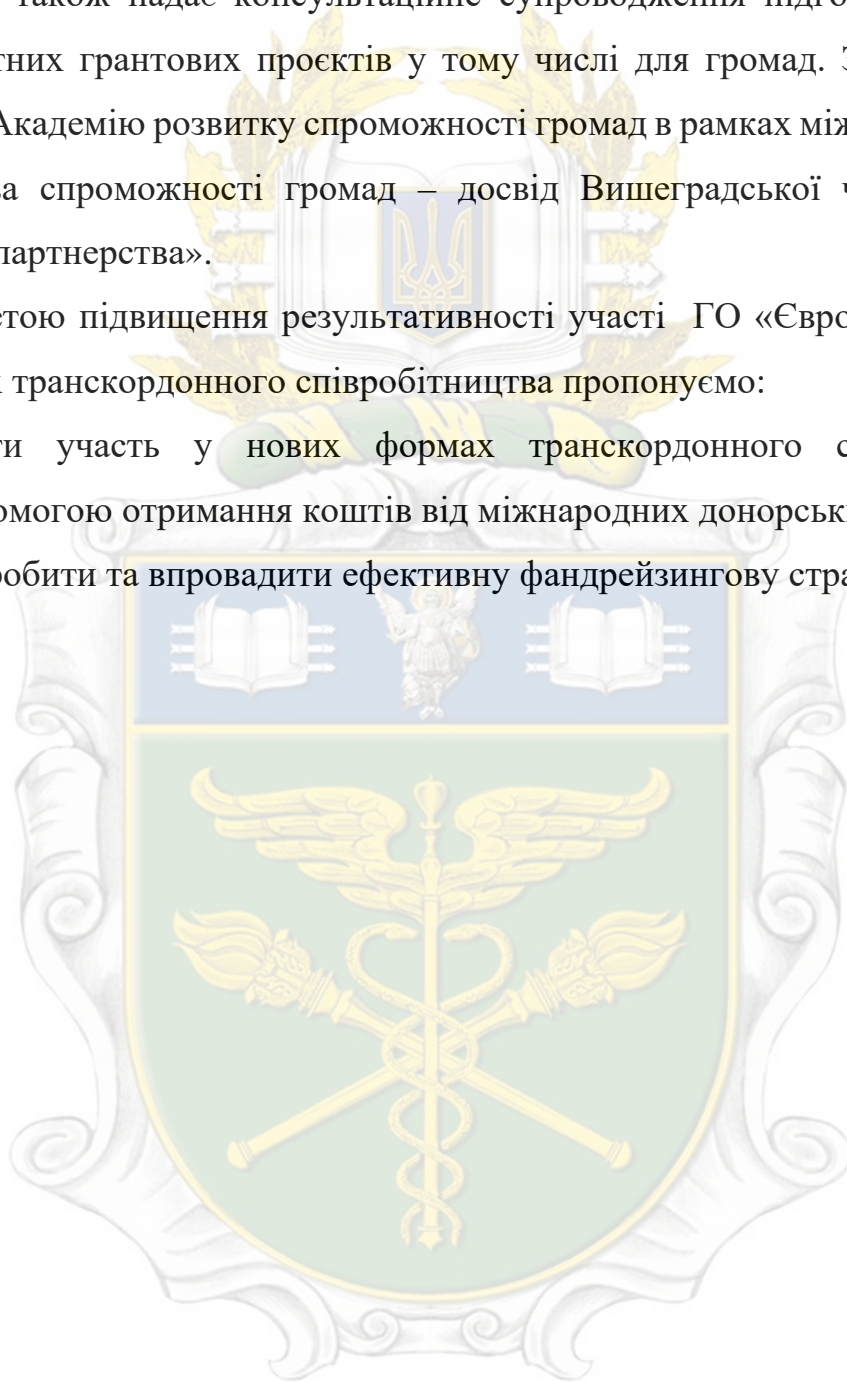
4. Основним завданням ГО «Єврорегіон «Дністер» є активізація міжнародної грантової діяльності. Зокрема, пошук грантів для органів місцевого самоврядування та територіальних громад. Впродовж свого існування ГО

«Єврорегіон «Дністер» реалізувала більше 50-ти проєктів на загальну суму понад 1 млн. євро.

5. Крім підготовки впровадження міжнародних проєктів, ГО «Єврорегіон «Дністер» також надає консультаційне супроводження підготовки та реалізації різноманітних грантових проєктів у тому числі для громад. З цією метою було створено Академію розвитку спроможності громад в рамках міжнародного проєкту «Розбудова спроможності громад – досвід Вишеградської четвірки для країн Східного партнерства».

З метою підвищення результативності участі ГО «Єврорегіон «Дністер» у програмах транскордонного співробітництва пропонуємо:

- брати участь у нових формах транскордонного співробітництва за допомогою отримання коштів від міжнародних донорських організацій;
- розробити та впровадити ефективну фандрейзингову стратегію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 № 156-VIII. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
2. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 № 1861-IV. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» від 14 квітня 2021 р. № 408. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 5 серпня 2020 р. № 695. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової угоди про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва» від 18 грудня 2019 р. № 1126. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2019-%D0%BF#Text>.
6. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Типової форми угоди про транскордонне співробітництво» від 24.06.2019 р. № 140. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0784-19#Text>.
7. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Порядку повідомлення та забезпечення функціонування Реєстру угод про транскордонне співробітництво» від 18.11.2019 р. № 270. Офіційний веб-сайт

- Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0019-20#Text>.
8. Рішення Вінницької обласної ради «Про затвердження, внесення змін та хід виконання обласних програм» від 24 вересня 2020 року № 978. URL: [https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/45Ses/978\(1\).pdf](https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/45Ses/978(1).pdf).
 9. Бабанська, О. В. Транскордонне співробітництво в ЄС: механізм функціонування та етапи становлення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика»*. 2017. № 11. С. 6-10.
 10. Білак О.П. Транскордонне співробітництво: питання співвідношення категорій в науці конституційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 95-98.
 11. Ваганова Л. В. Фандрей зингові стратегії туристичної діяльності. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 4. С. 17-23.
 12. Верховна рада України. *Офіційний вебпортал парламенту України* URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/227974.html>.
 13. Вишеградський фонд. Офіційний веб-сайт URL: <https://v4foreap.weebly.com>.
 14. Віднянський С., Вовканич І. Історіографічні аспекти транскордонного співробітництва України. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2018. Випуск 2 . С. 9-51.
 15. Вінницька обласна військова адміністрація. Офіційний веб-сайт URL: <https://www.vin.gov.ua/invest/mizhnarodne-spivrobitnytstvo/639-transkordonne-spivrobitnitstvo>.
 16. Воротін, В. Є., Шевченко, А. В. (2020). Підтримка міждержавного регіонального співробітництва: інституційні перспективи розвитку євро регіонів. *Науковий вісник: Державне управління*, 2020. № 3(5), С. 22–33.
 17. Гайтан В. В. Транскордонне співробітництво в контексті децентралізації місцевого самоврядування: політико-правовий аспект. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. № 66. С. 43-49.

- 18.Гороховська К. В. Транскордонне співробітництво в Україні: значення та пріоритетні напрями розвитку. *Ефективна економіка*. 2017. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5736>.
- 19.Граматік Г., Білоус О. Наукове забезпечення процесів кластеризації в контексті інноваційного розвитку регіонів. *European Journal Of Economics And Management*. 2020. Vol. 6. Iss. 4. pp. 37-42.
- 20.Гусь А.В., Фетько Ю.І. Європейське об'єднання територіального співробітництва як інституційна форма розвитку транскордонного співробітництва України – ЄС. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 6. Т. 1. С. 72-77.
- 21.Дунська А. Р., Жалдак Г. П. Основні форми транскордонного співробітництва регіонів України. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: зб. тез доп. I Міжнародної наук.- практ. конф., 23 квіт. 2020 р.* Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка». 2020. С. 116-117.
- 22.Єврорегіон «Дністер»: мости для співпраці. *Журнал Віче*. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/3605/>.
- 23.Єврорегіон Дністер. Офіційний веб-сайт. URL: <https://dniester.eu>
- 24.Козик В. В., Мицишин О. Л. Транскордонні кластери: сутність та особливості: стаття. Львів, 2017. С. 153-160.
- 25.Колесюк Д.Р. Нормативно-правова основа транскордонного співробітництва. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології*. Вінниця: Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ ДТЕУ, 2022. Ч. 2. С. 105-110.
- 26.Колесюк Д.Р. Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. Вип. 145. С.185-191.
- 27.Куцаб П. Теоретико-концептуальні підходи до розвитку транскордонного співробітництва в умовах євроконвергенції. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 15. URL: <http://global-national.in.ua/issue-17-2017>.

- 28.Літвін Л. А. Функціонування єврорегіонів як складова реалізації національних інтересів. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія : Політичні науки*. 2019. № 4. С. 63-68.
- 29.Мельник О. Г., Приведа, Р. Б. Форми транскордонного співробітництва в Україні: стан та перспективи розвитку. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 12. С. 30-36.
- 30.Міністерство економіки України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=36eb0efc-a0a2-45db-9435-bb62e358fe65&title=Moldova>.
- 31.Міністерство розвитку громад та територій України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://mtu.gov.ua/>.
- 32.Молдова та Україна впроваджують плани комплексного управління басейном річки Дністер за підтримки ОБСЄ, ООН, ГЕФ. Офіційний веб-сайт ОБСЄ. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/484403>.
- 33.Молдовсько-українські відносини на сучасному етапі. Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння» (ЦДАКР) URL: <https://cacds.org.ua/%d0%bc%d0%be%d0%bb%d0%b4%d0%be%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be-%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d1%96-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%bd%d0%be%d1%81%d0%b8%d0%bd%d0%b8-%d0%bd%d0%b0-%d1%81/>.
- 34.Мошак О.В. Міжнародні стандарти локальної демократії і транскордонне співробітництво: шляхи розбудови. *Lex Portus*, 2019. № 3. С. 69-84.
- 35.На Вінниччині стартувало будівництво мосту Ямпіль - Косеуць через Дністер. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3292968-na-vinniccini-startovalo-budivnictvo-mostu-ampil-koseuc-cerez-dnister.html>.
- 36.Перелік програм, конкурсів та грантів із залученням міжнародної технічної допомоги. URL: <https://zakarpat-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/Inozemni-dzherela-finans.-proiektiv-v-Ukraini.pdf>.

37. Перспективи тристороннього співробітництва між Україною, Румунією та Молдовою у сфері енергетики. Історико-політичні проблеми сучасного світу. URL: <https://doi.org/10.31861/mhpi2018.37-38.296-301>.
38. Перспективні напрямки формування і розвитку транскордонних кластерів з ЄС. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkurs_stud/ES/3_7.pdf
39. Розпочато перший конкурсний відбір проєктів в рамках Дунайської транснаціональної програми – 2021 – 2027. URL: <https://zakarpatt-rada.gov.ua/rozpochato-pershyy-konkursnyy-vidbir-proiektiv-v-ramkakh-dunayskoi-transnatsionalnoi-prohramy-2021-2027//>.
40. Синергія програм транскордонного співробітництва та стратегій регіонального розвитку в Україні / упоряд. Є. Романенко. Чернігів: Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2018. 92с.
41. Транскордонне співробітництво: правові основи та успішні практики: посібник / Євчак Ю.Б., Зарді А., Лазур Я.В., Очкаї Д., Санченко А.Є., Сошников А.О., Устименко В.А., Фетько Ю.І. / за заг. ред. В.А. Устименка; ред.-упоряд. Гук А.К., Санченко А.Є. К., 2020. 152 с.
42. Україна, Молдова та Румунія збільшать обсяги торгівлі електроенергією. Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/227974.html>.
43. Українська громада Молдови домовилася про співпрацю з ГО «Єврорегіон «Дністер». Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3214145-ukrainska-gromada-moldovi-domovilasa-pro-spivpracu-z-go-evroregion-dnister.html>.
44. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-moldova-ta-rumuniia-spivpratsiuvatymut-dlia-posylennia-enerhetychnoi-bezpeky-rehionu-herman-halushchenko>
45. Химинець В. В., Головка А. А., Мірус О. І. Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку : аналіт. доп. Київ : НІСД. 2021. С.47.

- 46.E. Brunet-Jailly. Cross-border cooperation: a global overview. *Alternatives: Global, Local, Political*. 2022. 47(1). pp. 3-17. doi: 10.1177/03043754211073463.
- 47.House of Europe. *The Diplomatic Service of the European Union*. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/66078_en
- 48.R. O'Connell. Cross-border Cooperation. Social Science Research Network. *Brexit Institute Working Paper Series*. 2021. No 18. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3966488.
- 49.S. Dołzbłasz. A network approach to transborder cooperation studies as exemplified by Poland's eastern border. *Geographia Polonica*. 2018. Vol. 91 No. 1. pp. 63-76.
- 50.The Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENI CBC Programme. URL: <https://huskroua-cbc.eu/about/programme-description>.

